

Οί συνέπειες τῆς θεσμικῆς ἀντί- δρασης στή χρήση τῶν ναρ- κωτικῶν οὐσιῶν

Ἡλίας Δασκαλάκης

Θά ἤθελα ἦδη ἀπό τήν ἀρχή νά ἐπισύρω τήν προσοχή πάνω σ' ἓνα θέμα πού εἶναι βασικῆς σημασίας γιά τήν κατανόηση κάθε μορφῆς παρεκλίνουσας ἢ κοινωνικά προβληματικῆς συμπεριφορᾶς: Ὅτι ἡ κοινωνική ἀντίδραση στήν προβληματική συμπεριφορά δέν εἶναι κάτι τό ξεχωριστό ἀπό τούς γενεσιουργούς λόγους τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Εἶναι μιά ἀπό τίς συνιστώσες αὐτοῦ. Συμπεριφορά καί κοινωνική ἀντίδραση σ' αὐτήν ἀποτελοῦν δύο στοιχεῖα σέ σχέση ἀλληλεπίδρασης μεταξύ τους, πού συνθέτουν ἓνα ἀδιαχώριστο σύνολο, τήν παρεκλί-

νουσα συμπεριφορά. Αὐτό πού ἰσχύει γενικά, ἰσχύει καί γιά τά ἐπιμέρους, ἄρα, καί γιά τήν τοξικομανία καί, γενικότερα, γιά τήν ἐξωιατρική χρήση ναρκωτικῶν οὐσιῶν.

Στή χώρα μας ἡ ἐπίσημη κοινωνική ἀντίδραση ἐναντίον τῆς χρήσης ναρκωτικῶν οὐσιῶν ἐκδηλώνεται τιμωρητικά μέ τήν ποινή. Ἡ χρήση ναρκωτικῆς οὐσίας εἶναι ἔγκλημα, μικρότερης μέν βαρύτητας ἀπό τήν ἐμπορία ἀλλά πάντως ἔγκλημα, πράξη πού ἐπισύρει ποινή ἢ μέτρο ἀσφάλειας σέ περίπτωση πού ὁ δράστης εἶναι τοξικομανής.

Οἱ γνώσεις λοιπόν πού μάς παρέχει σήμερα ἡ ἐγκληματολογική ἔρευνα μάς ἐπιτρέπουν νά ποῦμε, ὅτι οἱ σπουδαιότερες κοινωνικά προβληματικές ἐκφάνσεις τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῆς ἢ, μέ ἄλλη ἔκφραση, οἱ σπουδαιότερες ἐκφάνσεις κοινωνικῆς δυσλειτουργικότητας, πού ἐμφανίζει ἡ κατανάληψη ναρκωτικῶν οὐσιῶν, εἶναι ἀπτόκες τῆς ποινικῆς ἀντίδρασης τῆς Πολιτείας.

Ἐρωτᾶται ὁμως ποιές εἶναι οἱ ἐκφάνσεις αὐτές.

Τό ὅτι ἡ χρήση τῶν οὐσιῶν αὐτῶν ἔχει ὀδυνηρές ἐπενέργειες σέ ποικίλοντα βαθμό ἀνάλογα μέ τή φύση τῆς οὐσίας, στήν ψυχική ἢ ἐνδεχομένως καί στήν ὀργανική ὑγεία τοῦ τοξικομα-

νοῦς ἢ τοῦ συστηματικοῦ καταναλωτῆ εἶναι κάτι πού τοποθετεῖται ἔξω ἀπό τόν ἐγκληματολογικό προβληματισμό. Τοῦτο δέ, γιατί βλέποντας τό πράγμα ἀποκλειστικά σάν πρόβλημα ὑγείας, τό θέμα, μοιραία, φεύγει ἀπό τήν ἀρμοδιότητα τῶν ὀργάνων κοινωνικοῦ ἐλέγχου καί ὑπεισέρχεται στήν ἀποκλειστική ἀρμοδιότητα τοῦ ἱατροῦ. Ὑπ' αὐτό τό πρίσμα, τό πρόβλημα εἶναι μόνο ἱατρικό καί ἡ μόνη ἀντίδραση πού προσδοκᾶται κοινωνικά εἶναι ἡ θεραπευτική. Ὁ κοινωνικός ρόλος τοῦ ἐγκληματία ἐξαφανίζεται ἐκεῖ πού ἀρχίζει ὁ κοινωνικός ρόλος τοῦ ἀσθενοῦς. Καί ὁ τρελός ἔπαψε νά καίγεται σάν δαιμονισμένος στήν πυρά ἀφ' ὅτου προσλήφθηκε κοινωνικά σάν ἀσθενῆς.

Θά ἦταν ὁμως κανεῖς ἔξω ἀπό τήν πραγματικότητα ἀν δέν ἀναγνώριζε στήν τοξικομανία καί στή χρήση ναρκωτικῶν ὀρισμένες ἐκφάνσεις κοινωνικῆς δυσλειτουργικότητας.

1ο. Ἡ τοξικομανία εἶναι καταλυτικός παράγοντας τοῦ γάμου καί τῶν ὀμαλῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων, κυρίως λόγω τῶν ἀνασταλτικῶν ἐπιδράσεων στή σεξουαλική ὀρμή, πού ἐπιφέρει ἡ συστηματική χρήση ὀρισμένων οὐσιῶν, κυρίως τῶν ὀπιούχων, ὀπως ἡ ἠρωίνη. Ἀλλά καί πέρα ἀπ' αὐτό, νομίζω, ὅτι ἡ ἀπορρόφηση τοῦ ἀτόμου ἀπό τό πάθος τοῦ ναρκωτικοῦ ἀποκλείει ἡ περιορίζει σημαντικά τή δυνατότητα του νά διαδραματίσει τοίς ρόλους τοῦ συζύγου καί τοῦ πατέρα.

2ο. Ἡ τοξικομανία ἢ ἡ συστηματική χρήση ναρκωτικῶν παρεμποδίζει τήν παραγωγική δραστηριότητα τοῦ ἀτόμου, γιατί ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ χρόνου του διατίθεται στήν ἐξοικονόμηση τοῦ ναρκωτικοῦ καί στήν ἀπόλαυσή του μέ ἀντίστοιχη συρρίκνωση τοῦ χρόνου ἐργασίας.

3ο. Ἡ σχέση μεταξύ τοξικομανίας ἢ συστηματικῆς χρήσης ναρκωτικῶν καί ἐγκληματικότητας.

4ο. Ὁ προσηλυτισμός ἄλλων στή χρήση τοῦ ναρκωτικοῦ.

Ἀπό τίς κοινωνικά προβληματικές ἐκφάνσεις, οἱ δύο πρῶτες ἀν καί, ὀπως εἶπαμε, ἔχουν κοινωνικό ἀντίκτυπο, συνδέονται ἄμεσα μέ τό ἱατρικό πρόβλημα καί ἀπορροφῶνται, κατά κάποιον τρόπο, ἀπ' αὐτό. Δηλαδή, ἡ ἐπίλυση τοῦ ἱατρικοῦ προβλήματος μέ τή θεραπεία τοῦ τοξικομανοῦς ἐπιλύει αὐτόματα καί τίς προβληματικές αὐτές καταστάσεις χωρίς νά ἀπαιτεῖται μιᾶ ἐξειδικιασμένη ἀντίδραση κοινωνικοῦ ἐλέγχου. Κάθε σοβαρό πρόβλημα ὑγείας, μοιραία, δέν ἀφήνει ἀθικτὴ οὔτε τήν οἰκογενειακή ζωή οὔτε τήν παραγωγική δραστηριότητα τοῦ ὑποκείμενου καί δέν βλέπω γιατί ἡ τοξικομανία θά ἔπρεπε νά ἀποτελέσει ἐξαίρεση.

Ἔτσι, μόνο οἱ δύο τελευταῖες ἐκφάνσεις, ἡ σχέση τῆς τοξικομανίας μέ τήν ἐγκληματικότητα καί ὁ προσηλυτισμός, ἐμφανίζουν μιᾶ ἰδιαιτερότητα σέ σχέση μέ τήν ἱατρική πλευρά τοῦ προβλήματος καί δικαιολογοῦν, ἐκ πρώτης ὄψεως, τήν ὑπαγωγή τοῦ θέματος σέ μηχανισμούς κοινωνικοῦ ἐλέγχου.

Ἄς δοῦμε λοιπὸν πῶς παράγονται.

Ἡ σχέση μεταξύ τοξικομανίας καί ἐγκληματικότητας προκύπτει ἀπό ἕνα πλῆθος ἐμπειρικῶν ἐρευνῶν, πού ἔχουν γίνει σέ διάφορες χώρες τῆς Εὐρώπης καί σίς Η.Π.Α. Ἡ σύγκριση δειγμάτων τοξικομανῶν καί μὴ τοξικομανῶν ἀπέδειξε ὅτι μεταξύ τῶν πρώτων τό ποσοστὸ ἐγκληματιῶν εἶναι σημαντικά μεγαλύτερο παρά μεταξύ τῶν δευτέρων. Ἐπίσης, συγκρίσεις μεταξύ δειγμάτων ἐγκληματιῶν καί μὴ ἐγκληματιῶν, πού ἐπιχείρησε ὁ Godberg στή Σουηδία, ἀπέδειξαν ὅτι τό ποσοστὸ τῶν τοξικομα-

νῶν μεταξύ τῶν ἐγκληματιῶν εἶναι μεγαλύτερο παρά μεταξύ τῶν μὴ ἐγκληματιῶν.

Πρέπει ὁμως νά παρατηρηθεῖ, ὅτι ἀπό τίς ἐρευνες αὐτές δέν προκύπτει στατιστικά ὅτι ἡ ἐγκληματικότητα ἀκολούθησε χρονικά τήν τοξικομανία. Σ' ὀρισμένες περιπτώσεις ἔχουμε τήν τοξικομανία μεταγενέστερη τῆς ἐγκληματικότητας καί σ' ἄλλες προγενέστερη, χωρίς οἱ δύο ὀμάδες τῶν περιπτώσεων νά διαφοροποιούνται μεταξύ τους μέ μιᾶ διαφορά στατιστικῆς σημαντικῆς.

Ἐν' ὄψει λοιπὸν τῶν ἐμπειρικῶν αὐτῶν δεδομένων τῆς ἐρευνας μποροῦμε νά πούμε, ὅτι μεταξύ τοξικομανίας καί ἐγκληματικότητας ὑπάρχει συνῦπαρξη. Ἀλλά τὰ δεδομένα αὐτά δέν μᾶς ἐπιτρέπουν νά πούμε ὅτι ὑφίσταται μεταξύ τους αἰτιώδης σχέση, ὅτι δηλαδή ἡ ἐγκληματικότητα εἶναι αἰτία τῆς τοξικομανίας ἢ τῆς κατάχρησης ναρκωτικῶν οὐσιῶν. Ὁ στατιστικός συσχετισμός, πού παρατηρεῖται μεταξύ ἐγκληματικότητας καί τοξικομανίας μπορεῖ νά εἶναι τό ἀποτέλεσμα τῆς παρεμβολῆς μιᾶς τρίτης μεταβλητῆς, πού παραμένει ἀγνωστῆ, ἐν' ὄψει τοῦ ἐρευνητικοῦ ὕλικου πού ἔλαβαν ὑπόψη τους οἱ ἐρευνητές. Θά δοῦμε σέ λίγο, ὅτι τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν πάνω στήν ὑποκοιλτοῦρα τῶν τοξικομανῶν μᾶς ἐπιτρέπουν νά διατυπώσουμε τήν ὑπόθεση, ὅτι ἡ μεγαλύτερη ἀναλογία ἐγκληματικότητας πού ἐμφανίζεται στὸν κύκλο τῶν τοξικομανῶν ἢ ἡ μεγαλύτερη συχνότητα τοξικομανίας, πού παρατηρεῖται στὸν κύκλο τῶν ἐγκληματιῶν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς συμβατικῆς σχέσης πού ὑπάρχει μεταξύ τοξικομανοῦς καί ἐγκληματία. Ἡ ἀνάγκη τοῦ τοξικομανοῦς νά προμηθευτεῖ τό ναρκωτικό ἀπό τό παράνομο κύκλωμα τὸν φέρνει σέ ἐπαφή μέ τὸν ὑπόκοιμο καί τὸν ἐκθέτει στήν ἐπίδραση ἐγκληματικῶν προτύπων συμπεριφορᾶς. Ἔτσι, γιὰ τὸν τοξικομανῆ ἢ τὸν χρήστη ναρκωτικῶν ὑπάρχουν πολὺ μεγαλύτερες εὐκαιρίες νά υἱοθετηθεῖ ἐγκληματικά πρότυπα ἀπ' ὅ,τι γιὰ κείνον πού δέν κάνει χρήση ναρκωτικῶν. Τό γεγονός ἄλλωστε ὅτι ὁ χρήστης ναρκωτικῶν εἶναι ἐγκληματίας, σύμφωνα μέ τὸν νόμο, δέν μπορεῖ νά μὴ ἀσκεῖ ἐπίδραση σ' αὐτό πού ὀνομάζουν self conception δηλαδή στήν εἰκόνα περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, πράγμα πού τὸν ὀδηγεῖ εὐκόλα στὸ νά ταυτισθεῖ μέ ἐγκληματικούς ρόλους. Ἀντίστροφα, καί ὁ ἐγκληματίας βρίσκει περισσότερο ἀπὸ τὸν μὴ ἐγκληματία ἐκτεθειμένος σέ ἐπαφές μέ πρότυπα τοξικομανίας (ἀρκεῖ νά σκεφθοῦμε τό ρόλο πού παίξει ἡ φυλακή). Ἔτσι, μποροῦμε νά ἐξηγήσουμε τὴ συνῦπαρξη τοξικομανίας καί ἐγκληματικότητας.

Μέσα ὁμως στήν προοπτικὴ αὐτῆ, ὁ παράγοντας πού συμβάλλει στή μεγάλη ἐγκληματικότητα μεταξύ τῶν τοξικομανῶν δέν εἶναι τό ναρκωτικό αὐτό καθ'ἑαυτὸ ἀλλὰ ἡ ποινικὴ ἀντίδραση τῆς Πολιτείας, ἡ ὀποία, χαρακτηρίζοντας τὸν χρήστη ναρκωτικῶν ἐγκληματία, ἐγκαθιδρύει τὴ συμβιωτικὴ σχέση μεταξύ ναρκωτικοῦ καί ἐγκλήματος.

Τὰ πράγματα προβάλλουν πῶς ἀνάγλυφα ἀν ἐξετάσουμε εἰδικότερα τὴ σχέση μεταξύ χρήσης ναρκωτικῶν καί εἰδικότερων μορφῶν ἐγκληματικότητας.

Ἔτσι, σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τήν ἐγκληματικότητα βίας, δέν παρουσιάζεται ἰδιαίτερη σχέση μεταξύ αὐτῆς καί τοῦ ναρκωτικοῦ γενικά. Εἰδικὰ γιὰ τὰ ὀπιούχα γίνεται δεκτὸ (καί ἀρκοῦμαι νά ἀναφερθῶ στήν εἰσήγηση τῆς Γενικῆς Γραμματείας τοῦ Ο.Η.Ε. τοῦ 1972 καί στήν εἰσήγηση τῆς Καναδικῆς ἐπιτροπῆς ἐρευνας πάνω στήν ἐξωιατρικὴ χρήση τῶν ναρκωτικῶν τοῦ 1973), ὅτι

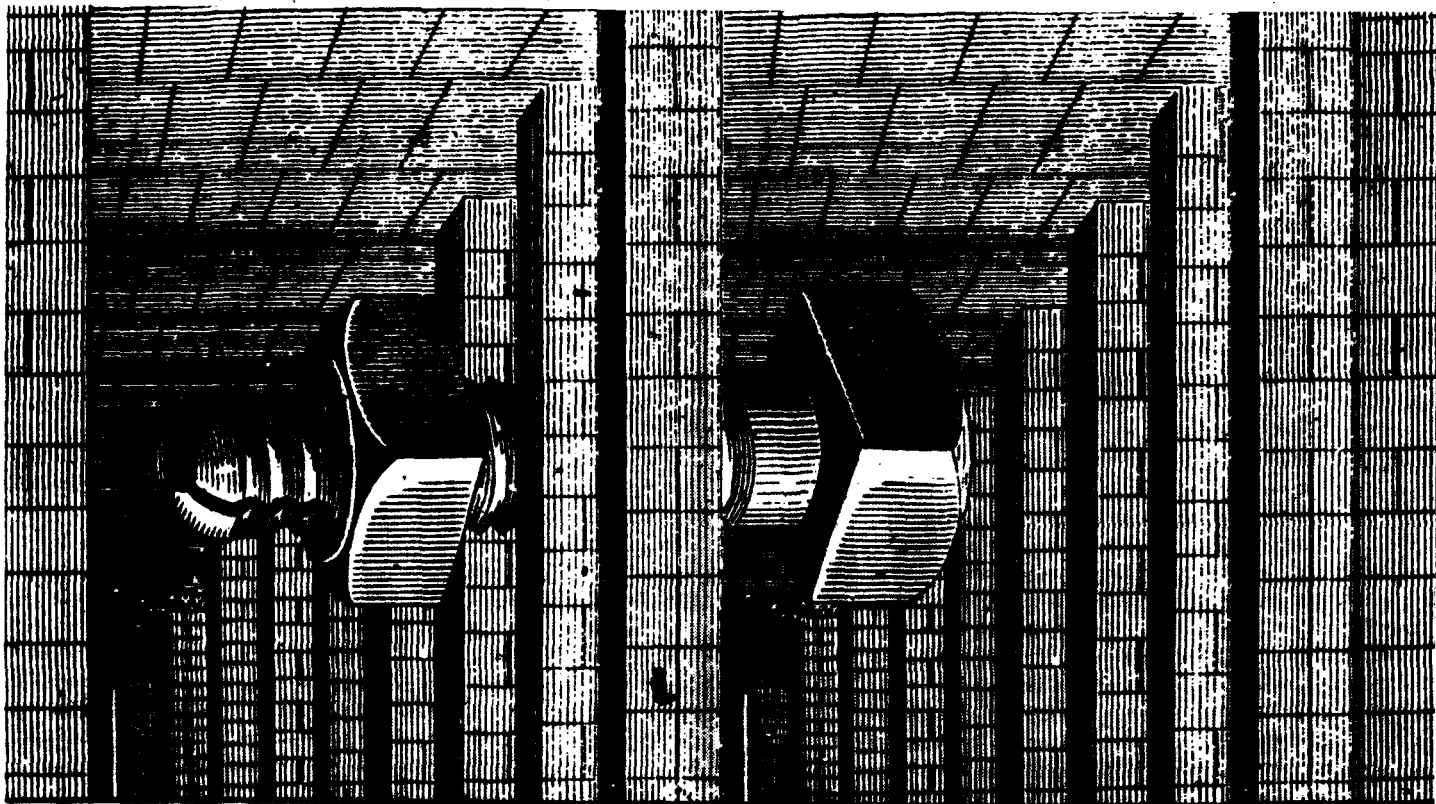
λόγω τών κατευναστικῶν ἐπιδράσεων πού ἀσκούν πάνω στό νευρικό σύστημα προσδιορίζουν μιά παθητική συμπεριφορά πού κάθε ἄλλο παρά εὐνοεῖ τό ἔγκλημα ἐπιθετικότητας.

Τό ἴδιο ὑποστηρίζεται καί σχετικά μέ τή σχέση μεταξύ χασίς καί ἐγκλήματος βίας. Ἐδῶ, συμπίπτουν οἱ ἀπόψεις τῆς Βρετανικῆς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς πάνω στήν φαρμακοεξάρτηση (1968), μιᾶς ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκόσμιου Ὄργανισμοῦ Ὑγείας (1971), τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Η.Π.Α. πάνω στήν κατάχρηση μαριχουάνας καί ναρκωτικῶν (1972) καί τῆς Καναδικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐρευνας (1972). Τά πορίσματά τους συμφωνοῦν στό ὅτι ἀποκλείεται ἡ σχέση μεταξύ χασίς ἢ μαριχουάνας καί ἐπιθετικῆς συμπεριφοράς. Τό μόνο πού καταλογίζεται στό χασίς, ἀπό ἐγκληματολογική ἀποψη, εἶναι ὅτι ἐπιφέρει μιά ἀλλοίωση τῆς κριτικῆς ἰκανότητας καί μπορεῖ νά γίνῃ πρόξενο αὐτοκινητιστικῶν δυστυχημάτων καί σοβαρῶν τροχαίων παραβάσεων.

Ἀπό τό σύνολο τῶν ναρκωτικῶν οὐσιῶν μόνο ἡ χρήση ἀμφεταμινῶν βρίσκεται σέ σχέση μέ τήν ἐπιθετική συμπεριφορά λόγω τῶν διεγερτικῶν ἰδιοτήτων τῶν οὐσιῶν αὐτῶν. Ὑποστηρίζεται ὅμως ἀπό τόν Ellinwood ὅτι τό μέγιστο μέρος αὐτῶν πού διέπραξαν φόνους ὑπό τήν ἐπίδραση ἀμφεταμινῶν παρουσίαζαν φαινόμενα προϋφισταμένων ψυχικῶν διαταραχῶν, πολλοί δέ ἐκτός ἀπό τή χρήση ἀμφεταμινῶν εἶχαν κάνει καί χρήση ἀλκοόλ.

Τελικά, μποροῦμε νά ποῦμε, ὅτι τά ἐρευνητικά δεδομένα δέν ἐπιτρέπουν ἐγκαθίδρυση σχέσης μεταξύ ναρκωτικῶν γενικά καί ἐγκλήματος βίας.

Ἀντίθετα, ἡ σχέση μεταξύ ναρκωτικοῦ καί κτητικῆς ἐγκληματικότητας (κλοπές, διαρρήξεις, ληστείες, κυρίως φαρμακείων, πλαστογραφίες ἰατρικῶν συνταγῶν κλπ.) εἶναι σαφής. Γίνεται ὅμως κατανοητό ὅτι τό περιουσιακό ἔγκλημα δέν εἶναι ἀμεση συνέπεια τῆς ἐπίδρασης τοῦ ναρκωτικοῦ ἀλλά ἐπακόλουθο τῆς οἰκονομικῆς ἀνάγκης στήν ὁποία βρίσκεται ὁ τοξικομανῆς προκειμένου νά προμηθευθεῖ τό ναρκωτικό ἀπό τά κυκλώματα τῆς μαύρης ἀγορᾶς σέ ἀστρονομικές τιμές. Μιά σχετικά πρόσφατη ἔρευνα στό Βερολίνο ἐγκαθιδρύει σχέση μεταξύ διακυμάνσεων τῶν τιμῶν ὀρισμένων ναρκωτικῶν στή μαύρη ἀγορά καί τῆς συχνότητας τῶν διαρρήξεων φαρμακείων. Ἀντίθετα, στήν Ἀγγλία, ὅπου ἀπό τό 1948, οἱ τοξικομανεῖς, πού θά καταγραφοῦν ὡς τέτοιοι, ἔχουν τό δικαίωμα νά προμηθεύονται τό ναρκωτικό μέ συνταγή ἰατροῦ ἀπό τό φαρμακεῖο σέ τιμές χαμηλές, δέν ἐμφανίζεται ἡ ἴδια κατάσταση. Ἡ ἔρευνα τῶν Mori καί Taylor πάνω σέ ἐγκληματίες τοξικομανεῖς δείχνει μιά σαφή μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν καταδικῶν γιά κλοπή κατά τή διετία πού ἀκολουθεῖ τήν ἐπίσημη ἀναγνώρισή τους ὡς τοξικομανῶν, δηλαδή ἀπό τοῦ χρονικοῦ σημείου ὅπου ἀπέκτησαν τή δυνατότητα νά προμηθεύονται νόμιμα τό ναρκωτικό σέ χαμηλές τιμές.

Τά δεδομένα αὐτά μᾶς ἐπιτρέπουν νά διατυπώσουμε τό συμπέρασμα ὅτι ἡ αὐξημένη ἐγκληματικότητα τῶν ναρκομανῶν ἀφορᾶ τά περιοριστικά ἐγκλήματα καί παράγοντας τῆς ἐγκληματικότητας αὐτῆς εἶναι ἡ ποινική ἀντίδραση τῆς Πολιτείας κατὰ τῆς χρήσης τῶν ναρκωτικῶν. Ἡ ἀντίδραση αὐτή συμβάλλει στήν κτητική ἐγκληματικότητα σέ δύο ἐπίπεδα.

Πρῶτο, μέ τή δημιουργία πιεστικῆς οἰκονομικῆς ἀνάγκης στόν τοξικομανή πού ὑποχρεώνεται νά ἀποκτήσει τό ναρκωτικό στίς ὑπέρογκες τιμές τῶν παράνομων κυκλωμάτων διάθεσης.

Δεύτερο, μέ τήν ἐγκαθίδρυση συμβιωτικῆς σχέσης τοῦ ναρκομανοῦς μέ τόν κόσμο τοῦ ἐγκλήματος καί τήν ἐξοικειώσή του μέ ἐγκληματικά πρότυπα συμπεριφορᾶς καί ἐγκληματικούς ρόλους. Ὅχι μόνο στήν κτητική ἐγκληματικότητα συμβάλλει ἡ ποινικοποίηση τῆς χρήσης τῶν ναρκωτικῶν ἀλλά εὐνοεῖ καί τήν παράνομη παραγωγή καί ἐμπορία, ἡ ὁποία ἀναπτύσσεται ἀκριβῶς λόγω τῶν τεραστίων οἰκονομικῶν ὠφελημάτων πού ἡ ἀποκλειστική διάθεση μέσα ἀπ' τήν μαύρη ἀγορά ἐπιτρέπει νά πραγματοποιοῦνται.

Ἄς ἔλθουμε τώρα στήν ἐξέταση τῆς τάσης πού παρατηρεῖται γενικά σ' αὐτούς πού κάνουν χρήση ναρκωτικῶν νά προσηλυτίζονται ἄλλους στήν ἀπόλαυση τοῦ ναρκωτικοῦ. Ὁ προσηλυτισμός αὐτός ἀποτελεῖ μερικότερη ἐκφάνση τῆς ὑποκουλτοῦρας τῶν ναρκομανῶν. Διάφορες ἐρευνες, κυρίως στήν Ἀμερική, ἔχουν ἀποκαλύψει ὅτι οἱ τοξικομανεῖς καί, γενικότερα, οἱ λάτρεις τῶν ναρκωτικῶν συνιστοῦν ἰδιαίτερη ὑποπολιτισμακὴ ομάδα. Γνωρίζουμε γενικά, ὅτι πρόσφορο ἔδαφος γιά τή δημιουργία μιᾶς ὑποπολιτισμακῆς ομάδας, μιᾶς ὑποκουλτοῦρας, εἶναι ἡ ὑπαρξη ἑνός ἀριθμοῦ ἀτόμων σέ σχέση ἀλληλεπίδρασης μεταξύ τους, πού ἀντιμετωπίζουν κοινὰ προβλήματα προσαρμογῆς σ' ἕνα περιβάλλον πού τό προσλαμβάνουν σάν ἐχθρικό ἢ τουλάχιστον ἀνταγωνιστικό. Ἡ ὑποκουλτοῦρα δέν εἶναι παρά ἕνας συλλογικός μηχανισμός ἀμυνας ἐνάντια στήν κοινωνική περιθωριοποίηση ἢ κοινωνική ἀπομόνωση. Ὁ μηχανισμός αὐτός ἀπαντᾶται σέ κάθε ὑποκουλτοῦρα, εἴτε γιά τήν ἐγκληματική ὑποκουλτοῦρα πρόκειται εἴτε γιά τήν ὑποκουλτοῦρα τῆς φυλακῆς (τόν περιφίμο κώδικα τῶν ἐγκλειστων) εἴτε γιά τήν ὑποκουλτοῦρα τῶν ὁμοφυλόφιλων, εἴτε γιά ὁποιαδήποτε ἄλλη. Ὁ ἴδιος μηχανισμός ὁδηγεῖ καί στήν ὑποκουλτοῦρα τῶν τοξικομανῶν. Καταλαβαίνει λοιπόν κανεῖς, ὅτι αἰτία τῆς γένεσης αὐτῆς τῆς ὑποκουλτοῦρας εἶναι ἡ κοινωνική ἀπόρριψη τοῦ χρήστη ναρκωτικῶν, πού φθάνει στήν ὑψηλότερη ἐκφραση τῆς μέ τήν ἀναγωγή του σέ ἐγκληματία. Ἐχοντας κοινωνικά ἀπορριφθεῖ ὁ ναρκομανῆς αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά ἀντιδράσει κατὰ τῆς κοινωνικῆς ἀπομόνωσης, αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη νά ἐνταχθεῖ κάπου, νά μῆν εἶναι «ἐκτός νόμου». Ἡ ὑποκουλτοῦρα τοῦ παρέχει αὐτό τό κάδρο ἐνταξης πού ἀναζητᾶ. Μέσα σ' αὐτήν, ὁ ναρκομανῆς αἰσθάνεται ἀσφαλῆς, βλέπει ὅτι τό πάθος του τό μοιράζονται κι ἄλλοι μαζί του, ὅπως ἐπίσης μοιράζονται ἀπό κοινοῦ καί τίς αἰτιολογίες πού ἐπικαλοῦνται γιά νά δικαιολογήσουν αὐτό τό πάθος. Ἡ ποινική ἀντίδραση λοιπόν στή χρήση τῶν ναρκωτικῶν ἔχει σάν συνέπεια, ὄχι τήν ἀποθάρρυνση τῶν τοξικομανῶν, ἀλλά ἀντίθετα, τόν συνασπισμό τους καί τήν κοινή δυχύρωση πίσω ἀπό τά ἀσφαλῆ τείχη τῆς ὑποπολιτισμακῆς ομάδας.

Ἡ ὑποκουλτοῦρα τοῦ τοξικομανοῦς περιλαμβάνει δύο βασικές ἐκφάνσεις. Τό σύστημα κυκλοφορίας καί τό σύστημα ἐπιβίωσης.

Τό πρῶτο ἀναφέρεται στό σύστημα σχέσεων μεταξύ καταναλωτῆ καί διανεμητῆ τοῦ ἐμπορεύματος. Ἡ ἀδυναμία προμήθειας τοῦ ναρκωτικοῦ ἀπό νόμιμες πηγές διάθεσης ἀναγκάζει τόν ναρκομανή νά ἔλθει σέ ἐπαφή μέ τόν ὑπόκοσμο τῆς παράνομης ἐμπορίας, ὅπου καταλήγει τελικά νά γίνει ἕνας κρίκος στήν αλυσίδα τῶν διανεμητῶν. Σπάνιες εἶναι οἱ περιπτώσεις αὐτῶν πού κάνουν μόνο χρήση ναρκωτικῶν χωρίς νά διαθέτουν μικροποσότητες σέ τρίτους. Τό γιατί θά τό καταλάβουμε ἀπό τήν ἀνάλυση τοῦ δευτέρου συστήματος, τοῦ συστήματος ἐπιβίωσης.

Τό σύστημα ἐπιβίωσης περιλαμβάνει: 1) Τήν ἰδεολογία δικαιοσύνης, πού παρέχει τά ἠθικά ἐρείσματα, πού ἐπιτρέπουν στόν τοξικομανή νά μῆν αἰσθάνεται κοινωνικά καί ἠθικά ἀπομονωμένος. 2) Τή διαδικασία ἀναπαραγωγῆς, μέ τήν ὁποία τό σύστημα στρατολογεῖ νέα μέλη γιά νά διατηρηθεῖ καί νά διευρυνθεῖ. Αὐτό ἀκριβῶς ἐξηγεῖ τό σύστημα τῆς κυκλοφορίας καί στούς μηχανισμούς αὐτούς ὀφείλεται ὁ προσηλυτισμός τρίτων στήν ἀπόλαυση τοῦ ναρκωτικοῦ. Εἶναι τέτοια ἡ συμμετοχή τῶν τοξικομανῶν στή διαδικασία διάθεσης τοῦ ναρκωτικοῦ ὥστε ὀρισμένοι συγγραφεῖς ὑποστηρίζουν ὅτι κι ἂν ἐξαφανίζονταν οἱ ἐπαγγελματίες ἐμποροί, ἡ διάδοση τῶν ναρκωτικῶν θά ἐξακολουθοῦσε σάν συνέπεια τῶν λειτουργικῶν μηχανισμῶν τῆς ὑποκουλτοῦρας.

Τέλος, τό σύστημα ἐπιβίωσης περιλαμβάνει τήν ἀνάπτυξη ὀρισμένων τελετουργικῶν τρόπων ἐπικοινωνίας, ὅπως γλωσσικό ἰδίωμα, κώδικα χειρονομιῶν, συναντήσεις σέ εἰδικά ἐντετακτῆρια κλπ., μέ τούς ὁποίους δίνεται συμβολική ἐμφαση στήν ἰδιαιτερότητα τῶν δεσμῶν τῶν μελῶν μεταξύ τους καί ὑπογραμμίζεται ἀντίστοιχα ἡ ἀποστασιοποίησή τους ἀπό τήν συμβατική κοινωνία.

Βλέπουμε λοιπόν, ὅτι ἡ ὑποκουλτοῦρα, ἀπό τή μιά, σταθεροποιεῖ τόν τοξικομανή τό πάθος του καί, ἀπό τήν ἄλλη, διαδίδει τό πάθος αὐτό σέ τρίτους. Καί οἱ δύο αὐτές συνέπειες ἀποτελοῦν λανθάνουσες λειτουργίες τῆς κοινωνικῆς ἀντίδρασης στή χρήση τῶν ναρκωτικῶν πού ἐκφράζεται μέ τήν ποινική ἀντίδραση τῆς Πολιτείας.

Θά παρατηρηθεῖ ἴσως, ὅτι στίς μέρες μας ἡ χρήση τῶν ναρκωτικῶν τείνει νά γίνει μαζικό φαινόμενο, πρᾶγμα πού καταλύει ἀντίστοιχα τήν ἐκφάνση τῆς σάν ὑποπολιτισμακοῦ φαινομένου. Ἡ παρατήρηση εἶναι ὀρθή, δέν πρέπει ὅμως νά παραγνωρισθεῖ ὅτι ἡ μαζικοποίηση αὐτῆς τῆς χρήσης τῶν ναρκωτικῶν συνοδεύεται μέ ἀντίστοιχη διεύρυνση τῶν παισιῶν κοινωνικῆς ἀνοχῆς στό φαινόμενο, πού ἐκδηλώνεται τόσο στό ἐπίπεδο τῆς ἀτυχῆς ἀντίδρασης, ὅσο καί στό ἐπίπεδο τῆς πολιτικῆς μέ τά μέτρα ἀποποινικοποίησης πού παίρνονται στίς διάφορες χώρες. Συνεπῶς, ἡ παρατήρηση αὐτή ἐπιβεβαιώνει τό συμπέρασμά μας, ὅτι ἡ ὑποκουλτοῦρα τῶν ναρκομανῶν ἔχει σάν μεταβλητῆ τήν κοινωνική ἀντίδραση καί τείνει νά καταλυθεῖ κατὰ τό μέτρο πού κάμπτεται ἡ ἀντίδραση αὐτή.

Διαπιστώνουμε ἔτσι ὅτι ἡ ποινική καταστολή, πολλές φορές, ἀντὶ νά ἐπιλύει κοινωνικά προβλήματα, ἀνάγεται ἡ ἴδια σέ κοινωνικό πρόβλημα πρῶτου μεγέθους. Στόν τομέα τῆς χρήσης τῶν ναρκωτικῶν αὐτό εἶναι ἐξοφθαλμο.